

Dragostea din doi iubiți
 Îi păcat ca să le-o strici
 Dragostea dintre doi dragi
 Îi păcat să o desfăci.

De la Anuța Canta, 47 de ani, Berbești,
 1973

4261

Horea lui Vălean

Frunză verde de susai
 Asta-i horea lui Vălean
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Când Vălean valea trecea
 Asta hore o cânta
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Frunzuliță foi de fagi
 Dragi îmi sînt fetele dragi
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Și mai dragi mi-or părea ele
 Dac-aș ști c-ar fi a mele
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 El cânta și fluiera
 Fetele îl asculta
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Numa Leana cea frumoasă,
 Scoate capul pe fereastră,
 Strigă pe Vălean prin casă
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Haida măi Vălean, prin casă
 Vinu ți-i gata pă masă
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Când păharu l-o băut
 El moatea că și-o văzut
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Acasă o înturnat
 Cu mă-sa s-o adunat
 Ce să-ți fac vălene, drag.
 Spusu-ți-am, Vălene, spus,
 Măndrele te-or pune-n lut.
 Nu m-or pune că m-o pus

PĂULINA ALBU

Colindatul în Șomcuta Mare

Obiceiurile calendaristice au un caracter de repetabilitate care se imprimă în conștiința individului contribuind la stimularea predispoziției lui la actele de bunăvoință. Obiceiurile calendaristice sau din ciclul vieții au un caracter colectiv general.

Cele legate de sfârșitul anului vechi și începutul anului nou sunt încă destul de vii și pitorești.

Colindatul este o datină de bun augur „de răbufnire pe plan mistic a marilor nevoi ale omului, a nevoilor lui materiale și spirituale cărora acesta nu le putea afla soluții pe căile obișnuite“ (Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1976, p. 40). Colindatul era pregătit încă de la începutul *Postului Mic* (al Crăciunului), de la *Lăsatul secului*. Atunci începea organizarea cetelor de colindători care în tot timpul postului își împrăștiu repertoriul de colinde. În cadrul cetelor nu s-au păstrat nici un fel de funcții, iar conducător era cel care știa mai bine colindele și mulțămitele.

Întâlnirile aveau loc la început în casa conducătorului de ceată, iar apoi, pe rând, la toți ceilalți membri ai cetei. Grupele de colindători se constituiau după vârstă, grad de rudenie, prietenii.

Ca și în alte sate din Chioar, și aici registrele colindatului sunt:

- colindatul copiilor de 6 – 9 ani;
- colindatul copiilor de 10 – 15 ani;
- colindatul însuraților (în cete mixte).

Grupurile constituite poartă numele de colindători.

Pregătirea sărbătorilor Crăciunului în gospodăriile șomecutenilor începe cu o săptămână – două înainte de data de 24 decembrie. Se taie și se pregătește porcul, în casă se face curățenie mare.

Mai demult se *găta* în casă cu ștergurile după blide, așternând patul cu mai multe rânduri de *perini învăscute*, acum se împodobește bradul.

În Ajunul Crăciunului se pregăteau *cocii* și colacii pentru colindători, cozonacii, pâinea, sarmalele (*purceii*), se punea horinca în oiagă. Bătrânii spun că dacă în seara de Crăciun *nu forcotește* pe sobă oala cu *purceii*, sărbătoarea nu-i întregă. (Ioan Butean, 86 de ani, Șomcuta Mare, 1992). Spre seară, sub un colț al feței de masă se punea *țâpou*, o mână de fân și sare. Acestea toate se țineau acolo până în *Ajunul Bobotezei* când se amestecau în hrana animalelor. Din *țâpou* mâncau și oamenii ca să fie tot anul sănătoși. Colindătorii se îmbracă în haine de sărbătoare (nu mai poartă costumul tradițional).

Cei mici purtau o traistă din pânză țesută în casă a cărei ață era petrecută pe după gât, în care puneau cocii, colacii și celelalte daruri pe care le primeau. Acum s-a renunțat la traistă și nu se mai dau (și primesc) decât bani.

Cei mai mici porneau la colindat spre seară și începeau de la vecini.

Când intrau în casă spuneau „*Bună ziua (seara) lui Crăciun*“, apoi colindau, spuneau mulțămite și după ce-și primeau darurile, la plecare, salutau „*Sărbători fericite*“. Era și este și acum de bun augur dacă primii

Gândul capătă putere, la durere.

colindători sunt băieți pentru că ei aduc noroc. De multe ori mulțămita celor mici este doar un mod hazliu de a cere darurile:

Colindiță cu codiță	Că-i vede cârnaț și pită
Hoalbă ochii la poliță	Și-un cârnaț și-un călbaș
	Ai de mine mânca-l-aș.

(Ion Butean, 86 de ani, Șomcuta Mare, 2002)

sau:

Dă-mi cocuțu' de mi-i da	Și mă tem c-oi îngheța
Că mi-i scurtă gubuța	Dă-mi cocuțu, de pe grindă
	Că de nu rămân în tindă.

(Ion Butean, 86 de ani, Șomcuta Mare, 2002)

Copiii mai mari organizați în cete porneau la colindat la fereastră sau în casă, apoi spuneau mulțămita prin care se făceau urări gazdei pentru belșug și prosperitate:

Mulțămim jupâne gazdă.	La tot neamul împreună
C-am ajuns aista praznic luminat	Și mnetali gazdă bună
Ce cu drag l-am așteptat	Struț de busuioc
S-auzim îngerii în cer cântând	Să aibă gazda noroc
După stea călătorind	Struț de nintă creață
Bună veste aducând	Să aivă gazda lungă viață.

(Alexandru Pop, 51 de ani, Șomcuta Mare, 2002)

sau vorbesc despre vitregiile drumului:

Struțurile de mătasă	Tot mă ninge și mă plouă
Slobozi-mă gazdă-n casă	De nu crezi,
Că de-asară-s tăt p-afară	Crapă ușa și mă vezi.

(Ion Butean, 86 de ani, Șomcuta Mare, 2002)

Colindătorii primeau cocuți, colaci, mere, nuci. Oamenii mai bătrâni, își amintesc de colindătorii cu *Steaua sau cu Vițlaimul*.

După slujba de Crăciun de la biserică, porneau la colindat cetele de feciori. Aceștia își organizau cetele după prietenii. La Șomcuta Mare fetele fecioare nu umblau la colindat.

De obicei începeau a colinda de la preot și învățător apoi colindau pe la casele lor și la fetele fecioare. Conducătorul grupului era feciorul care știa bine colindele și mulțămita. Nu colindau la toate casele aceeași colindă fiindcă aveau pregătite mai multe. Când ajungeau la o casă întrebau: „*Gazdă bună și frumoasă / Slobozi colinda în casă*“. După răspunsul afirmativ al gazdei colindau la fereastră, apoi spuneau mulțămita, după care erau invitați în casă și ospătați cu horincă, pancove și cozonac, iar mai nou cu felurite prăjituri și chiar cu aperitive. Feciorilor nu li se dădeau colaci.

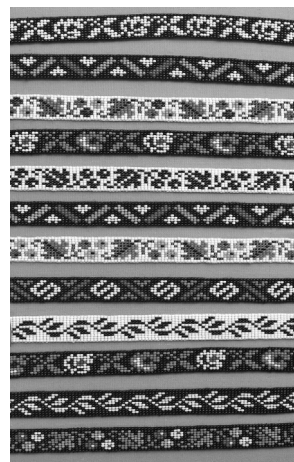
Dacă într-o casă se întâlneau două grupuri de colindători, la intrarea celui de-al doilea, primul grup ieșea chiar dacă stătuse foarte puțin. Mai demult, când într-o casă unde există o fetiță (de 12 – 13 ani) veneau feciori a colinda, familia arăta că fata lor e mică și „*n-asteaptă feciori*“ punând pe masă traista cu cocii pe care fetița i-a adunat la colindat. Feciorii erau omeniți și aici după datină doar că la plecarea erau conduși de altcineva din familie decât de fata gazdei.

La plecarea, pe lângă urarea de „*Sărbători fericite*“, se mai adaugă și altele, unele ce se potriveau peste tot, altele ce se potriveau la casele cu fetele de măritat sau feciori de însurat:

Ce să-ți fac vălene, drag.
Desfă, mamă curaua
Mi se gată viața
Ce să-ți fac vălene, drag.
Când o fost pe la ujană
Lui Vălean țineau lumină
Ce să-ți fac vălene, drag.
Când o fost la miază – noapte
Văleanul trăgea de moarte
Ce să-ți fac vălene, drag.
Când o fost aproape-n zori
Era-nconjurat de flori
Ce să-ți fac vălene, drag.
Cântă cucu-n vânf de spin
Lui Vălean, lumină-i țân
Ce să-ți fac vălene, drag.
Cântă cucu-n vârf de fag
Lui Vălean clopote-i trag
Ce să-ți fac vălene, drag.
Cântă cucu-n vârf de salcă
Lui Vălean îi sapă groapă
Ce să-ți fac vălene, drag.
Peste zi l-o îngropat
La o margine de sat
Ce să-ți fac, vălene, drag.
Ce oameni pe-aici trecea
Între ei se întreba
Cine - aicea a murit?
Văleanu cel otrăvit
Ce să-ți fac, vălene, drag.
Ș-o văzut toată lumea
Cum l-o otrăvit mândra
Ce să-ți fac, vălene, drag.
De la Vasile Batu, 23 de ani, Berbești,
1964

Variante:

Al. Țiplea, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1906, p. 28;
T. Bud, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1908, p. 17;
Bârlea, *Poezii populare din Maramureș*, 1924, p. 31;

Frumusețea îi atrage pă hoți mai tare ca tăt auru.

4262

Soacra și nora

Pe cea coastă mândră arsă,
 Mândră ploaie se revarsă
 Dar aceea nu-i ploiiță
 Ce-s lacrimi de-o coconiță.
 De-o coconiță sărăcuță
 Ce-i în curte slujnicuță.
 Doamna a avut fecior
 Și-o slujit cât o slujit
 Cu fecioru s-o iubit,
 Și doamna i-o străjuuit
 Că ea bine o știut
 Că se iubesc ei de mult
 Și-n grădină i-o mânat,
 Să plezească busuios,
 Să răsără bărbânoc.
 O plezit cât o plezit,
 Și-o prins și s-o drăgostit,
 Și doamna i-o străjuuit.
 -Vasălii, dragul mării
 Zin-a mării până-n casă,
 Grea carte-o picat pe masă.
 Grea carte că s-o picat
 În cătane de plecat.
 -Hăi, tu, mămuleana mea,
 Du-te fuga la bdirău
 Și-i fâgădui patru boi
 Și nouă ne lasă doi.
 Doară ne-o lăsa pă noi.
 -Fost-am fost dragu mării
 Boii nu i-o vrut primi
 Numai tu cătană-i fi.
 -Hei, tu, mămuleana mea
 Dacă-i așa și așa:
 Din cămașă românească
 Fă-mi cămașă cătânească.
 Pe mâneca de-a dreapta,

Câte paie pe casă
 Atâtea băncuțe pe masă.

Ori:

Câți cărbuni în vatră
 Atâția pețitori la fată.

Sau:

Câte oale și ulcele
 Atâtea fete pe vedere.

(Ion Butean, 86 de ani, Șomcuta Mare, 2002)

După miezul nopții colindau cei însurați, în cete mixte. Ei procedau la fel ca tinerii. Colindele sunt diverse. Prin desfășurare, conținut și performatori, colindele se grupează în colinde de copii și colinde de ceată. (Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1976, p. 40)

Repertoriul de colinde la Șomcuta a fost bogat cuprinzând atât colinde laice cât și colinde religioase, din care în ultimii ani se colindă mai mult cele religioase și acestea în număr destul de restrâns.

Foto din colecția Lucian Comșa: *Femei*, Grid, 1937.

Colindele copiilor sunt scurte, vestesc sărbătoarea, urează, gazdelor belșug și cer în versuri hazlii daruri (*Astăzi noi sărbătorim*).

În colindele de ceată urarea este indirectă, explicită este doar mulțămăita. Și dintre acestea unele vestesc sărbătoarea (*De trei luni de când venim*) sau se adresează familiei și membrilor săi.

Poezia colindelor este de mare frumusețe și se caracterizează prin optimismul în care sunt formulate dorințele și năzuințele oamenilor.

(Dumitru Pop, *Obiceiuri agrare în tradiția poporului român*, Editura Dacia, Cluj, 1989, p. 6).

În colinde ca și în alte creații populare, creatorii și-au exprimat predilecția pentru anumite îndeletniciri precum: **creșterea**: *În cornuțu mesii, În grajd murgu se-ngrașă*; **vânătoarea**: *Mândru-și cânt-un cerb în codru*. Unele surprind aspecte mai dureroase ale vieții: **cătănia**: *Sub tufă de lităr verde*, **războiul**: *Joi până-n Sfântă Mărie*.

Colindele religioase formează repertoriul actual de bază la Șomcuta Mare. Prezintă momente legate de Maica Sfântă și Iisus: nașterea, căutarea și răstignirea lui Iisus și vestea sărbătorii Crăciunului.

Oricare dintre sărbătorile religioase din cursul anului este o ocazie ca sătenii să se întâlnească cu gânduri bune, să se ospăteze și chiar „să-și uite“ certurile anterioare. Se pare că aceste întâlniri îi fac pe oameni mai buni și mai concilianți.

Dumnezău îți dă, da' nu-ți bagă-n tașcă.